

10.82322/jwsf.2025.1122065

«زن و مطالعات خانواده»

سال هجدهم، شماره شصت و هشتم، تابستان ۱۴۰۴

ص ص: ۷۶-۴۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۹

راهبردهای تحقق سیاست های کلی نظام در زمینه سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی^۱

محمد غریب شاه^۲ حمید دوازده امامی^۳ فائزه تقی پور^۴

چکیده

پایداری نهاد خانواده در اعصار مختلف تاریخی دلالت بر اهمیت و کارکردی بودن آن است و سلامت و بالندگی هر جامعه وابسته به سلامت و رشد خانواده می باشد، از طرفی تحکیم خانواده نیازمند سازگاری کامل و سازگاری زوجین، نیازمند الگوی سواد ارتباطی است؛ بنابراین، هدف از این پژوهش ارائه راهبردهای تحقق قوانین و سیاست های کلی نظام در زمینه سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی می باشد و بدین منظور از روش کیفی نظریه داده بنیاد استفاده شد. جهت جمع آوری داده ها از مصاحبه های نیمه ساختار یافته و برای تسهیل دستیابی به مشارکت کنندگان از نمونه گیری نظری بهره گیری شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل اساتید، صاحب نظران و متخصصان (در حوزه های مختلف اعم از: ارتباطات اجتماعی، رسانه، جامعه شناسی، مشاوره، حقوقی، فرهنگ، خانواده و سایر عرصه های مرتبط) بودند که علیرغم اشباع نظری محقق تا پایان مصاحبه سی و دوم، برای اطمینان بیشتر از نتایج، مصاحبه ها تا ۳۵ نفر ادامه یافت، اما کدهای جدیدی استحصال نشد. «شرایط علی» شامل: تصورات قالبی، افکار سنتی، تجربیات خانوادگی و ...؛ «شرایط مداخله گر» شامل: جایگاه خانواده، والدین، اطرافیان و ...؛ «شرایط زمینه ای» شامل: آفت های تعاملی و ارتباطی، مسائل فرهنگی و ...؛ «استراتژی ها و راهبردها» شامل: ابزارهای سازگاری، آموزش کامل و ... و «نتایج و پیامدهای حاصل» شامل: پیشرفت، رشد، آگاهی بخشی و ... می باشند؛ لذا توصیه می شود قبل از پذیرش دعاوی و تشکیل پرونده های متعدد حقوقی و قضایی مرتبط با ناسازگاری و طلاق زوجین، از ظرفیت های قانونی سیاست های کلی نظام برای بهره گیری از الگوی سواد ارتباطی در مجامع خانواده محور، دفاتر مشاوره و شوراهای حل اختلاف زوجین استفاده شود.

کلمات کلیدی: سواد ارتباطی، خانواده، سازگاری زوجین و سیاست های کلی نظام

^۱. این مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان «ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی)» در دانشکده علوم انسانی و حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) می باشد.

^۲. دانشجوی دکتری، گروه حقوق، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

^۳. استادیار، گروه مدیریت، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول).
h.12emami@khuifsf.ac.ir

^۴. دانشیار، گروه علوم ارتباطات، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

مقدمه

خانواده به عنوان یک گروه واحد اجتماعی در بر گیرنده بیشترین و اساسیترین مناسبات انسانی است که بر اساس ازدواج و زندگی زناشویی شکل می گیرد. روی هم رفته، ازدواج را می توان ارتباطی دانست که دارای تمامیت بی نظیر و گسترده ای است؛ ارتباطی که دارای ابعاد زیستی، عاطفی، روانی، اقتصادی و اجتماعی است (علیا ن، ۱۳۸۹، ۱). خانواده را مؤسسه یا نهاد اجتماعی معرفی کرده اند که منتج از پیوند زناشویی زن و مرد است. از جمله مظاهر زندگی اجتماعی انسان، وجود تعامل سالم و سازنده میان انسان ها و برقرار بودن عشق به هم نوع و ابراز صمیمیت و همدلی به یکدیگر است، خانواده محل ارضای نیازهای مختلف جسمانی و عقلانی و عاطفی است (عدالتی و ردزوان، ۲۰۱۰). دخالت و تأثیرگذاری فعال خانواده به عنوان مبدأ ظهور و بروز عواطف انسانی، کانون روابط صمیمانه میان افراد و تعاملات بین فردی امری مورد تأیید است. «قانون حمایت از خانواده» در تاریخ ۱۳۹۱/۱۲/۰۱ با هدف صیانت از کيان خانواده توسط مجلس شورای اسلامی تصویب شد که هفت فصل اصلی: «دادگاه خانواده»، «مراکز مشاوره خانوادگی»، «ازدواج»، «طلاق»، «حضانة و نگهداری اطفال و نفقه»، «حقوق وظیفه و مستمری» و مقررات کیفری» را پوشش می دهد (کمیسیون علمی، فرهنگی و اجتماعی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۴۰۰، ۲۱). در واقع هسته اصلی تأمین کننده بهداشت جامعه و روابط زوجین هسته سلامت خانواده است. افزایش روزافزون مشکلات، نارضایتی و ناسازگاری زناشویی، افزایش آمار طلاق و پیام های سوء آن در سال های اخیر اهمیت روابط زوجین را برجسته ساخته است (عادل پرور و همکاران، ۱۳۹۱، ۲۷۹-۲۹۸).

به اعتقاد مایرز، ماداتهی و تینگل^۱ (۲۰۰۵) ازدواج در همه جوامع یک نهاد مهم شمرده می شود و داشتن زندگی زناشویی موفق تقریباً برای هر کسی یک هدف عمده و آرمانی به شمار می رود (مایرز و همکاران، ۲۰۰۵)، به طوری که محققانی همچون استپتو، دیتون و استونه^۲ (۲۰۱۵) در پژوهشی نشان دادند، ازدواج شاد یکی از اصلی ترین اولویتهای زندگی است و بر این باور بودند که ازدواج یک تعهد مادام العمر است که فقط در حالت های اضطراری می توان به آن پایان داد (استپتو و همکاران، ۲۰۱۵). پژوهش ها قویاً از این مورد حمایت می کنند که افراد متأهل در مقایسه با افراد مجرد، مطلقه و بیوه ها سلامت روان شناختی بیش تر و فشار روانی کمتری را تجربه می کنند (طاووسی و همکاران، ۱۳۹۳، ۲۴۱-۲۳۱). آنچه در خانواده و یگانگی زن و مرد نقش مهمی برعهده دارد، سازگاری زناشویی است. مفهوم سازگاری زناشویی جایگاه برجسته ای را در مطالعه ارتباطات خانوادگی و زناشویی به خود اختصاص داده است (عدالتی و ردزوان، ۲۰۱۰).

^۱. Myers, Madathil, & Tingle

^۲. Steptoe, Deaton, & Stone

مانیام و جونیور^۱ (۲۰۱۴) بر این باورند که سازگاری در زندگی زناشویی یک فرآیند مستمر و در حال تغییر است (مانیام، اس. بی. و جونیور، ۲۰۱۴). ماداثیل و بنشوف^۲ (۲۰۰۸) معتقدند سازگاری زناشویی به معنای ظرفیت سازگار شدن با مشکلات و توانایی حل آن‌هاست (مداثیل و بنشاف، ۲۰۰۸). هاماماسی^۳ (۲۰۱۵) مدعی است سازگاری زناشویی یک زوج در هر زمان نتیجه تعامل متغیرهای متعدد و شرایطی است که رابطه آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (حمامچی، ۲۰۱۵). سینها و ماکرجک^۴ (۱۹۹۰)، سازگاری زناشویی را وضعیتی می‌دانند که در آن زن و شوهر در بیش‌تر مواقع احساس ناشی از خوشبختی و رضایت از همدیگر دارند و روابط رضایت‌بخش بین زوجین از طریق علاقه متقابل، میزان مراقبت از همدیگر، پذیرش و تفاهم با یکدیگر قابل ارزیابی است (سینها و ماکرجک، ۱۹۹۰). همسرانی که از سازگاری زناشویی بالایی برخوردارند، رضایت کلی از زندگی دارند، تحمل بالاتری در شرایط استرس‌زا نشان می‌دهند، از نشانه‌های بهزیستی بالاتری برخوردارند و نمرات بالاتری در «حرمت خود»^۵ دریافت می‌کنند (آسودو و همکاران، ۲۰۱۲). در حقیقت، از زوجین کاملاً سازگار انتظار می‌رود روابط بلندمدت و ازدواج با ثبات‌تری داشته باشند؛ در مقابل زوجین با سازگاری ضعیف‌تر طلاق را تجربه می‌کنند (کندریک و درنتا، ۲۰۱۶). عوامل گوناگونی وجود دارد که باعث بروز مشکل و تنش و نارضایتی در زندگی زناشویی می‌شود. به‌طور خاص ناسازگاری در زندگی زناشویی از مهم‌ترین عواملی است که کانون گرم خانواده را با تنش و آشفتگی مواجه نموده و رابطه زوج را سرد و بی‌روح و عاری از صمیمیت می‌سازد. ناسازگاری زناشویی به معنای نارضایتی، عدم احساس خوشبختی، عدم توافق در تصمیم‌گیری‌ها، ارتباط نامناسب و ... است. از مهم‌ترین عواملی که موجب بروز ناسازگاری در زندگی زوجین می‌شود، می‌توان به مشکلات ارتباطی و ارتباط نادرست و ناخرسند زوج‌ها اشاره کرد که نتیجه فقدان مهارت‌های مناسب و ضروری برای برقراری ارتباط سالم، صحیح و صمیمانه آن‌ها است (لاونر و همکاران، ۲۰۱۶).

امروزه مشکل اصلی خانواده‌ها میزان ارتباطی است که اعضای آن با هم برقرار کرده و مطابق با آن به حل مشکلات موجود می‌پردازند و بنیان اصلی خانواده را حفظ یا متلاشی می‌کنند. ارتباط مبتنی بر الگوهای قابل قبول در اعضای خانواده و مخصوصاً زوجین می‌تواند مسیر را برای آن‌ها مشخص کرده و تشخیص مسیر درست حل مسائل و مشکلات را ساده‌تر کند. واسوندهرا^۶ (۲۰۰۴) معتقد است ارتباط مناسب در زوجین بر اساس الگوهای موجود، بنیان خانواده را محکم‌تر کرده و میزان سلامتی اعضای خانواده را بالاتر برده و با ایجاد رضایت در روابط زناشویی، تعادل را در خانواده تولید می‌کند (واسوندهرا و باساوانتا، ۲۰۰۴).

¹. Manyam, & Junior

². Madathil, & Benshoff

³. Hamamci

⁴. Sinha and Makarjek

⁵. Self esteem

⁶. Vasondhera

بهرنس^۱ و همکاران (۱۹۹۰) مدعی هستند طرز برقراری ارتباط با همسر، در درک بهتر از هم و پیش‌بینی الگوهای رفتاری و ارتباطی آن‌ها بسیار موثر است؛ به‌ویژه در زمان حل‌وفصل مشکلات و چالش‌های روزمره‌ای که پیش‌روی اکثر زوجها قرار می‌گیرد (بهرنس و همکاران، ۱۹۹۰). بنابراین بر اساس نظر جاویدی و همکاران (۲۰۱۴) الگوهای ارتباطی، شخصیت، یادگیری، اعتماد به نفس، قدرت انتخاب و تصمیم‌گیری منطقی افراد خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد و یکی از ریشه‌های اصلی مشکلات مختلف خانواده‌ها است (جاویدی و همکاران، ۱۳۹۳). سرلک و کولیوند (۲۰۱۶) معتقدند اگر زوجین به‌طور مناسب مهارت‌های ارتباطی و حل تعارض را کسب نکنند، تعارضات به‌طور کلامی و سپس به‌صورت رفتاری تداوم می‌یابد و تخریب تدریجی در سازگاری زوجین آغاز می‌شود (سرلک و کولیوند، ۱۳۹۵). ایانی و نگو^۲ (۲۰۱۲) بر این باورند که به رغم مشکلاتی که زوجها ممکن است داشته باشند، همسرانی که می‌توانند ارتباط واضحی با یکدیگر برقرار کنند، شانس بیشتری برای غلبه بر مشکلات و ماندن در کنار هم دارند. ارتباط مؤثر حتی در دشوارترین برهه‌ها نیز می‌تواند ازدواج را پایدار نگه دارد؛ پس می‌توان نتیجه گرفت که مهم‌ترین رکن هر ازدواج موفق باید توانایی زوجها برای برقراری ارتباط با یکدیگر باشد (ایانی و نگو، ۲۰۱۲).

ارتباط کارآمد یکی از موثرترین عوامل در افزایش «کیفیت روابط زناشویی»^۳ است. زوجین با ارتباط اثربخش می‌توانند مشکلات‌شان را حل کنند و میزان درد و دل کردن، همدلی و درک متقابل از یکدیگر را افزایش دهند و به‌تبع آن، صمیمت خود را افزایش دهند. ندائی (۱۳۹۱) عقیده دارد آموزش مهارت‌های ارتباطی به‌خصوص آموزش برنامه مبتنی بر غنی‌سازی روابط به زوجین، در کاهش جدایی و طلاق و افزایش صمیمت موثر است (ندائی، ۱۳۹۱، ۴-۲).

قدم‌پور و همکاران (۱۳۹۵) نیز با اتکا بر نظرات جمالی و همکاران (۱۳۹۲) مدعی هستند غنی‌سازی، حرکت برای رشد رابطه زناشویی است و به تقویت رابطه از طریق ایجاد اهداف برای ازدواج می‌انجامد؛ این برنامه وظیفه اصلی درمان را تغییر کیفیت روابط زوجین از طریق یادگیری مهارت‌های ارتباطی و نحوه تعامل با یکدیگر می‌داند (جمالی، ۱۳۹۲، ۵۴۷-۵۲۹؛ قدم‌پور و همکاران، ۱۳۹۵، ۱۲۵-۱۰۶). بر اساس نظرات قاسمی و همکاران (۱۳۹۸) یکی از مهم‌ترین چالش‌های دنیای امروز ارتباطات است و در اغلب جوامع انسان‌ها برای برقراری ارتباط موثر با خود، دیگران، سایر موجودات زنده و غیرجاندار به سوادی به‌نام «سواد ارتباطی» نیاز دارند. ارتباط چیزی بیش از گفت‌و شنود یا مکاتبات در جریان زندگی روزمره است. آشنایی و بهبود سواد ارتباطی به بهبود سواد ارتباطی، کیفیت زندگی فردی و اجتماعی و افزایش احتمال توفیق در کارها منجر خواهد شد؛ دلیل این امر آن است که مبنای حرکت و اقدامات انسان ارتباط با خود و پیرامونش

^۱. Behrens

^۲. Iyani & Ngwu

^۳. Marital Relationship Quality

است. پژوهش های مختلف از ضعف بسیاری از انسان ها در توانایی ارتباط با مفهوم گسترده آن حکایت دارند. بسیاری از جنگ ها، اختلافات قومی، قبیله ای، مذهبی و حتی تخریب محیط زیست ناشی از فقدان سواد ارتباطی لازم در سطح وسیعی از جوامع انسانی بوده است. آثار این امر تا حدی در زندگی بشر اهمیت دارد که می توان از آن به عنوان یکی از بزرگ ترین چالش های زندگی انسان امروز یاد کرد (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۸، ۸).

راهبردهای حقوقی، قانونی و سیاستی مطرح شده از سوی سیاست گذاران و قانون گذاران در خصوص تحکیم خانواده و کاهش طلاق و آسیب های اجتماعی در جامعه اسلامی-ایرانی بسیار مهم است و به نوعی در جایگاه اصلی برنامه های مرتبط در این حوزه قرار می گیرد. به اعتقاد سیاست گذاران برای رسیدن به خانواده مطلوب در جامعه اسلامی باید آن را به مثابه یک بسته کامل در نظر گرفت؛ بسته ای که در آن مسائل اقتصادی، روان شناسی، اجتماعی، حمایتی و ... مشاهده شده و اعمال شود. از آن جا که خانواده مهم ترین نهاد اجتماع به حساب می آید، انتظار می رود همه سازمان ها و ارگان های حاکمیتی و دولتی در راستای تقویت و تعالی این نهاد [مقدس] بسیج شوند. به طور کلی برای اجرای احکام سیاست های کلی نظام در خصوص خانواده باید نهادهای آموزشی و تربیتی در فضای رسانه ای و مجازی سبک زندگی اسلامی و ایرانی را جریان سازی کنند و برای جلوگیری از گسترش وضعیت نابهنجار فعلی، تقویت زیرساخت های اصلی و زمینه سازی برای مشاوره های هدفمند ازدواج و تشکیل خانواده (به ویژه در مسائل اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی بین زوجین) به عنوان زیربنای فرهنگی-اجتماعی تشکیل خانواده موفق در نظر گرفته شود (مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۹۰، ۱۳۳-۱۳۱). صاحب نظران حوزه های مختلف، عوامل مختلفی را به عنوان دلایل ناسازگاری میان زوجین در خانواده ها مطرح کرده اند که هر یک از این نظریه ها در جای خود نیاز به بررسی عمیق و موشکافانه متناسب با حوزه ای دارد که کارشناس و ایده پرداز از آن حوزه پیرامون علل عدم سازگاری بین زوجین اعلام نظر می نماید و توجه به این اصل مهم است که خلاءهای زیاد ناشی از عدم توجه به مفهوم خانواده از حوزه های مختلف را دو چندان می نماید و حوزه ارتباطات نیز از این قاعده مستثنی نیست. از دیدگاه اغلب متخصصان و صاحب نظران حوزه ارتباطات، نبود سواد ارتباطی سهم زیاد در عدم تعامل و ناسازگاری بین افراد در گروه ها و ارکان مختلف جامعه دارد و خانواده نیز به عنوان محل تعامل یا تقابل زوجین در راستای همین سازگاری یا ناسازگاری قرار می گیرد. از نظر متخصصان و صاحب نظران حوزه ارتباطات، نبود سواد ارتباطی سهم زیاد در عدم تعامل و ناسازگاری بین افراد در گروه ها و ارکان مختلف جامعه دارد و خانواده نیز به عنوان محل تعامل یا تقابل زوجین در راستای همین سازگاری یا ناسازگاری قرار می گیرد. انتظار می رود صاحب نظران، دست اندرکاران و مشاوران حوزه فرهنگ، اجتماع و خانواده بتوانند با رویکرد فرهنگی و پیش گیرانه ضمن بهره گیری از نتایج این پژوهش، در راستای تبیین، تفسیر و ارائه الگوی مناسب برای ایجاد سازگاری میان زوجین اقدام کرده و

بدین وسیله سهم زیادی از طلاق‌های ناشی از عدم سازگاری زوجین کاهش در جامعه ایرانی کاهش یابد. در سال‌های اخیر شاهد کاهش روند رشد ازدواج و افزایش روند طلاق در کشور هستیم و متخصصان حوزه‌های مختلف دلایل متعددی را برای این پدیده ناگوار مطرح کرده‌اند. بنابر گزارش مجمع تشخیص مصلحت نظام (با استناد به آمارهای مرکز آمار ایران) طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ تعداد سالانه طلاق‌ها در ایران روند افزایشی داشته است، به‌طوری‌که این رقم طی سال‌های پس از انقلاب حدود ۹ برابر شده است. مقایسه نرخ خام طلاق در کشورهای مختلف نیز نشان می‌دهد ایران وضعیت بدتری نسبت به کشورهای هم‌چون ترکیه، ژاپن و فرانسه دارد، اما وضعیت کشورهایی مثل آمریکا، سوئد و کره جنوبی در این زمینه بدتر از ایران است (کمیسیون علمی، فرهنگی و اجتماعی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۴۰۰، ۱۹۴-۱۹۳). از دیدگاه کارشناسان فرهنگی-اجتماعی و متخصصان ارتباطات «عدم درک متقابل» و «کج‌فهمی نشانی از نداشتن سواد ارتباطی میان زوجین تشکیل دهنده خانواده» از مهم‌ترین عواملی است که در کنار اعتیاد، خیانت، فقر، تجمل‌گرایی، چشم و هم‌چشمی و ... زمینه‌های عدم سازگاری زوجین و در نهایت طلاق را فراهم می‌کنند.

بر اساس گزارش مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌ها و اقدامات نهادهای ذیربط در زمینه رفع موانع ازدواج، تسهیل و ترویج تشکیل خانواده و افزایش فرزند، کاهش سن ازدواج در کشور بی‌نتیجه مانده و ناکارآمد بوده است. همچنین ترویج الگوی ازدواج در آغاز احساس نیاز (از منظر پیشگیری از مجرد قطعی و کاهش طلاق)، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (به‌ویژه اعتیاد)، فراهم آوردن ضروریات معیشتی برای خانواده‌های نیازمند، ارزش‌گذاری بر فرهنگ مادری و خانه‌داری، تقبیح زندگی مجردی و ... به عنوان راهکارهای تحکیم خانواده مورد نظر قرار گرفته است (مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۹۰، ۱۲۷-۱۲۵). بنابراین ادامه وضعیت موجود نه تنها تدبیری برای تسهیل ازدواج جوانان صورت نگرفته، بلکه در صورت عدم کاهش شرایط ناسازگاری زوجین، شاهد افزایش بیش‌تر روند طلاق نیز هستیم. این تحقیق در راستای تحقق اهداف حائز اهمیت در سه سطح آرمانی، اصلی و فرعی انجام می‌شود که هدف آرمانی آن تحکیم بنیان خانواده به‌عنوان مهم‌ترین رکن جامعه ایرانی-اسلامی در راستای تعالیم دین مبین اسلام و تحقق احکام و سیاست‌های بالادستی نظام (از جمله سیاست‌های کلی خانواده، جمعیت و تأمین اجتماعی مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام و ابلاغی توسط مقام معظم رهبری) می‌باشد و هدف کلی آن کاهش روند طلاق ناشی از ناسازگاری بین زوجین در خانواده ایرانی است.

جمهوری اسلامی، نظامی قانون‌مند است و همه نهادهای حکومتی باید قوانین اصولی و محوری را پاس بدارند. مجلس شورای اسلامی که صلاحیت آن (وفق اصل ۷۱ قانون اساسی) برای قانون‌گذاری عام می‌باشد، نمی‌تواند قوانین مغایر با اصول قانون اساسی وضع نماید و هیچ یک از نهادهای قانون‌گذار و

تصمیم گیرنده نیز مجاز نیستند که مصوبه‌ای مغایر با قانون اساسی وضع کنند (سایت شورای نگهبان، ۱۴۰۲). بر این اساس می‌توان اذعان کرد کلیه قوانین و حقوق در ایران برگرفته از قانون اساسی و شرع مقدس است و سیاست‌های کلی نظام نیز به عنوان سند بالادستی (پایین‌تر از قانون اساسی و بالاتر از قوانین) و به عبارتی پل ارتباطی میان قانون اساسی و قوانین عادی محسوب می‌شوند. از سوی دیگر خانواده به عنوان رکن اساسی جامعه تلقی می‌شود که پایداری و استحکام جوامع ریشه در تحکیم و تقویت جایگاه خانواده دارد؛ اما طلاق به عنوان تیر خلاصی بر پیکره تحکیم ارکان اساسی خانواده محسوب شده و نتیجه افزایش آن در هر جامعه‌ای منجر به گسترش و اشاعه آسیب‌های اجتماعی و جرائم می‌شود؛ لذا با توجه به اثرات این زنجیره در جامعه انتظار می‌رود قانون‌گذاران، حقوق‌دانان و مجریان قانون نسبت به بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و راهبردهای انواع سیاست‌های کلی نظام در جهت افزایش سازگاری زوجین و کاهش طلاق اقدام نموده و بدیهی است که استفاده از الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکردهای فرهنگی و حقوقی) نیز به عنوان ابزاری برای تحقق بخش‌هایی از احکام سیاست‌های کلی نظام و قوانین مرتبط با حوزه خانواده مورد بررسی و بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

به عبارت دیگر در حال حاضر قوانین مرتبط با ازدواج و طلاق و حقوق مرتبط با آن‌ها، به عنوان اولین مرجع اصلی مواجهه و قضاوت قانونی در مورد مسائل ازدواج، زناشویی و طلاق هستند و این در حالی است که می‌توان با بهره‌گیری از راهبردها و استراتژی‌های داوطلبانه و تعاملی میان زوجین (مانند ارائه و آموزش الگوی سواد ارتباطی)، از اختلافات احتمالی میان زوجین و ارجاع مستقیم سازوکار حل اختلاف از طریق قانون و دعاوی حقوقی کاست؛ به گونه‌ای که با آموزش صحیح و توسعه روش‌های مشارکت‌های مردمی و غیر قضایی در حل و فصل دعاوی حقوقی، طرح دعاوی قضایی و حقوقی در مورد ناسازگاری و طلاق زوجین به عنوان آخرین مرحله از راهکارهای متداول مطرح شود و از این طریق شاهد دستیابی به اهدافی همچون کاهش عناوین مجرمانه، پیشگیری از وقوع جرم و حبس‌زدایی باشیم. بندهای ۱۵، ۱۸ و ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه هفتم (ابلاغی مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۴۰۱/۰۶/۲۰) (سایت مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱). نیز با اشاره به عناوینی همچون «تحکیم نهاد خانواده»، «کاهش آسیب‌های اجتماعی به‌ویژه طلاق و ... بر اساس شاخص‌های معتبر»، «پیشگیری از وقوع جرم و دعاوی»، «استفاده از ظرفیت‌های مردمی و توسعه روش‌های مشارکتی و غیرقضایی در حل و فصل دعاوی»، «بازنگری در قوانین در جهت کاهش عناوین جرائم و کاهش استفاده از مجازات زندان» و ... تأکیدات حائز اهمیتی بر همین موضوع دارد.

همچنین در بندهای ۱ و ۳ اصل بیست و یکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۵۸/۰۱/۱۰) نیز تأکید شده: «دولت موظف است (از طریق: ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد شخصیت زن و احیاء حقوق مادی و معنوی او و همچنین ایجاد دادگاه صالح برای حفظ کیان و بقای خانواده) حقوق زن را در

تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید؛ لذا به نظر می‌رسد بهره‌گیری از الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین تا حد زیادی زمینه‌های مطلوبی را برای تحقق این بندهای مهم از اصل ۲۱ قانون اساسی فراهم کند (سایت مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱).

این تحقیق درصدد آن است که با بهره‌گیری از نظرات، توصیه‌ها و دیدگاه‌های صاحب‌نظران مرتبط علاوه بر «ارائه راهبردهای تحقق سیاست‌های کلی نظام در زمینه سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی مناسب سواد ارتباطی»، نسبت به بررسی سهم هر یک از الگوها در جلوگیری از طلاق و تحکیم خانواده اقدام نماید. سواد ارتباطی، سازگاری زوجین و میزان طلاق از جمله متغیرهایی هستند که در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرند. با توجه به قرار گرفتن عنوان «سواد ارتباطی» به عنوان یکی از انواع جدید سواد توسط یونسکو، آمارها و گزارش‌های خاصی از وضعیت و مقایسه سواد ارتباطی ایران و جهان در منابع اینترنتی و سایت‌ها ارائه نشده است که این نقیصه، به عنوان یکی از مهم‌ترین دلایل ورود این پژوهش به حوزه مورد نظر قرار گرفته است؛ همچنین فعالیت پژوهشی خاصی با موضوع شناسایی موضوع تحکیم خانواده و سازگاری زوجین در قوانین و سیاست‌های کلی نظام صورت نگرفته که یکی از اهداف دیگر این مقاله احصاء و ارائه همین راهبردهای مطرح شده در انواع سیاست‌های کلی با محوریت الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین می‌باشد. سؤال این‌جاست که سهم سواد ارتباطی در ایجاد سازگاری بین زوجین و کاهش روند طلاق به چه میزان بوده و در راستای تحقق این مفهوم (با رویکرد فرهنگی) کدام راهبردهای حقوقی، قانونی و سیاستی و چه الگوهایی می‌توان ارائه داد؟ بنابراین سوال اصلی تحقیق اینچنین مطرح می‌شود که: راهبردهای تحقق سیاست‌های کلی نظام در زمینه سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی چیست؟

پیشینه پژوهش

– غریب‌شاه و همکاران (۱۴۰۲) پژوهشی با عنوان «الگوی سازگاری زوجین بر مبنای مولفه سواد ارتباطی (با تأکید بر ویژگی‌های روان‌شناختی)» در هشتمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات میان رشته‌ای علوم انسانی و اسلامی ایران ارائه کردند از روش تحقیق کیفی مبتنی بر نظریه زمینه‌ای داده بنیاد استفاده شد و نتایج نشان داد اهم شرایط زمینه‌ای تأثیرگذار بر مبنای مولفه سواد ارتباطی شامل مولفه‌های ده‌گانه تصورات قالبی، افکار سنتی، تجربیات خانوادگی، الگوپذیری ناصحیح، استقلال و مالکیت فردی، پابندی به اعتقادات، ویژگی‌های فردی و شخصیتی و ... می‌باشد (غریب‌شاه و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۷-۱).

– محمدی و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «رابطه بین مهارت‌های ارتباطی با سازگاری زناشویی زوجین مطالعه موردی: زوج‌های شهر یزد» در دومین کنفرانس حقوق، علوم سیاسی و علوم انسانی ارائه

کردند، روش تحقیق به لحاظ ماهیت، کاربردی و توصیفی و به لحاظ اجرا از نوع مطالعات همبستگی بود. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد: بین میزان مهارت ارتباطی، ارتباط کلامی و غیر کلامی با میزان سازگاری زناشویی زوجین همبستگی مستقیم و معنادار آماری وجود دارد و برای ازدواج رضایت بخش برقراری ارتباط اثربخش ضروری است و لازمه ارتباط، یادگیری، شریک شدن در افکار، احساسات و بازخوردهای مثبت و ابراز قدردانی می باشد. داشتن یا نداشتن مهارت های ارتباطی بر وضعیت رضایت و سازگاری زناشویی موثر است (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰، ۱).

- منتخبیان و رضایی دهنوی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «اثربخشی درمان بین فردی فراشناختی بر بهبود الگوهای ارتباطی ناکارآمد زوجین و افزایش سازگاری زناشویی» در هشتم سال دهم مجله رویش روان-شناسی ارائه کردند، نتایج حاصل از یافته های پژوهش نشان داد: درمان بین فردی فراشناختی باعث بهبود الگوهای ارتباطی ناکارآمد زوجین و افزایش سازگاری زناشویی شده است و رویکرد بین فردی فراشناختی برای بهبود الگوهای ارتباطی ناکارآمد بین زوجین و افزایش سازگاری زناشویی ضروری است (منتخبیان و رضایی دهنوی، ۱۴۰۰، ۱۴۸-۱۳۵).

- شریعت زاده جنیدی و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «اثربخشی زوج درمانی راه حل محور بر رضایت و سازگاری زناشویی زوجین» در دوم دوره سوم مجله سنجش و پژوهش در مشاوره و روان شناسی ارائه کردند و نتیجه گیری شد که زوج درمانی راه حل محور می تواند درمان مناسبی برای افزایش رضایت زناشویی و سازگاری زناشویی در زوجین باشد (شریعت زاده جنیدی و همکاران، ۱۴۰۰، ۴۹-۳۸).

- بختیاری و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان «مدل علی روابط فرا زناشویی بر اساس سبک های دلبستگی و طرحواره های ناسازگار اولیه: نقش واسطه ای صمیمیت زناشویی و سبک های عشق ورزی» ارائه کردند به این نتایج رسیدند که اثر مستقیم دلبستگی اضطرابی، طرحواره های محرومیت هیجانی، رهاشدگی، انزوای اجتماعی، شکست و آسیب پذیری بر سبک عشق ورزی اروس و اثر مستقیم سبک دلبستگی اضطرابی و طرحواره انزوای اجتماعی بر سبک عشق ورزی استورگ معنادار است (بختیاری و همکاران (۱۳۹۷، ۵۰-۳۴).

- پورفراهمی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «اثربخشی آموزش مهارت های ارتباطی بر سازگاری و تاب آوری زوج های جوان» و هدف تعیین میزان اثربخشی آموزش مهارت های ارتباطی بر سازگاری و تاب آوری زوج های جوان شهر بشرویه پرداختند. یافته های پژوهش نشان دادند که در پس آزمون گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل، افزایش معناداری در سازگاری و تاب آوری داشته و بر این اساس مشخص شد آموزش مهارت های ارتباطی موجب افزایش سازگاری و تاب آوری زوج ها شده بود (پورفراهمی و همکاران، ۱۳۹۷، ۹۵-۱۰۸).

- امیدیان و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی که با عنوان «اثربخشی آموزش غنی سازی سازگاری زوجها در بهبود ارتباطات زناشویی» ارائه دادند به این نتیجه رسیدند که زوج‌های دریافت کننده آموزش غنی سازی سازگاری زوجها در دو مرحله پس از مداخله و پیگیری، تفاوت معناداری در میانگین نمرات ارتباطات زناشویی در مقایسه با گروه کنترل نشان دادند. همچنین برنامه آموزش غنی سازی سازگاری زوجها، در بهبود ارتباطات زناشویی موثر است و تداوم اثر آن در طول زمان تأیید شده است (امیدیان و همکاران، ۱۳۹۷، ۲۰-۴۰).

- فتوحی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی که با عنوان «مقایسه اثربخشی زوج درمانی مبتنی بر فراهیجان با زوج درمانی روایتی بر سازگاری و دلزدگی زناشویی زوجین متعارض» انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که زوج درمانی مبتنی بر فراهیجان با توجه به ماهیت تلقی خود و استفاده از مبانی و اصول اعتقادی نظریه‌های مختلف درمانی نسبت به زوج درمانی روایتی اثربخشی بیش تری بر افزایش سازگاری زناشویی و کاهش دلزدگی زناشویی زوجین متعارض دارد (فتوحی و همکاران، ۱۳۹۷، ۱).

- حسنی پویا (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی با استفاده از روش (TA) بر باورهای غیرمنطقی زنان» به این نتیجه رسید آموزش تحلیل رفتار متقابل موجب کاهش باورهای غیر منطقی در زنان مطلقه می‌شود. این تحقیق با هدف تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی با استفاده از روش تحلیل رفتار متقابل بر باورهای غیرمنطقی زنان مطلقه شهر تهران انجام شد (حسنی پویا، ۱۳۹۶، ۱).

- پروندی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی که با عنوان «نقش عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین در پیش‌بینی رضایت زناشویی» ارائه دادند به این نتیجه رسیدند که میان همه مولفه‌های عملکرد خانواده و رضایت زناشویی رابطه منفی معنادار وجود دارد. همچنین میان الگوهای توقع/کناره‌گیری و اجتناب متقابل با رضایت زناشویی رابطه منفی و معنادار برقرار است. بنابراین رضایت زناشویی معلمین با اطلاع از عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین قابل پیش‌بینی است (پروندی و همکاران، ۱۳۹۵، ۶۵-۵۴).

- غریب‌شاه و همکاران (۱۴۰۳) پژوهشی با عنوان «ارائه مدل سازگاری زوجین بر اساس مولفه سواد ارتباطی (با تأکید بر ویژگی‌های زمینه‌ای)» در مجله بین‌المللی یافته‌های جدید در علوم بهداشتی و آموزشی^۱ ارائه کردند و نتایج نشان داد: بیش‌ترین شرایط پیشینه مهم مؤثر بر سازگاری زوجین بر اساس مؤلفه سواد ارتباطی شامل ده مؤلفه «عقاید متعارف، افکار سنتی و تجربیات خانوادگی»، «الگوسازی نادرست»، «استقلال و مالکیت فردی»، «پایبندی به اعتقادات و معنویت»، «اطلاعات» است و اطلاعات بیش‌تر، «درک اولیه»، «مهارت‌های فردی و اجتماعی»، «ویژگی‌های فردی و شخصیتی»، «عشق، علاقه، احساس

¹. International Journal of New Findings in Health and Educational Sciences

تعلق»، «سطح و کیفیت زندگی زوجین» و «وضعیت و ویژگی زوجها» مطرح شدند (غریب شاه و همکاران، ۱۴۰۳، ۴۰-۲۵).

– غریب شاه، محمد و همکاران (۱۴۰۲) پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی زوج درمانی بر مبنای مولفه سواد ارتباطی» در اولین کنفرانس بین المللی علوم انسانی، علوم اجتماعی و حقوق کوالالامپور مالزی ارائه کردند و نتایج نشان داد الگوی زوج درمانی بر مبنای مولفه سواد ارتباطی شامل مولفه های پایبندی به اعتقادات و معنویت، اطلاعات و معلومات بیش تر، تفاهات اولیه، مهارت های فردی و اجتماعی، عشق، علاقه مندی، احساس تعلق و تعلق خاطر، سطح و کیفیت زندگی زوجین و ... می باشد. مهم ترین شرایط زمینه ای تأثیرگذار بر مبنای مولفه سواد ارتباطی شامل مولفه های ده گانه تصورات قالبی، افکار سنتی، تجربیات خانوادگی، الگوپذیری ناصحیح، استقلال و مالکیت فردی، پایبندی به اعتقادات، ویژگی های فردی و شخصیتی و ... می باشد (غریب شاه، محمد و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۳-۱).

– قاسمی و راسخ (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان «شناسایی ابعاد سواد ارتباطی: با رویکرد تحلیل مضمون» در مجله سواد سلامت ارائه دادند و حاصل یافته های پژوهش نشان داد که "ارتباط مبتنی بر حواس"، "ارتباط تخصصی" و "ارتباط در سطوح مختلف" «تم های اصلی سواد ارتباطی» هستند و تم اصلی مبتنی بر حواس شامل: تم های فرعی سواد های بینایی، شنوایی، بویایی، لامسه و چشایی در نظر گرفته شد. همچنین نتیجه گیری شد که سرعت تحولات ارتباطی در دنیا امروز، به همان اندازه که ضرورت توجه و تأکید بر سواد ارتباطی را افزایش می دهد، اندازه بازنگری و به روزرسانی آن را متناسب با تحولات ارتباطی روز افزایش داده و اهمیت می بخشد (قاسمی و راسخ، ۱۳۹۹، ۱۲-۱).

– پنبرتی و همکاران (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان «تأثیر برنامه مهارت های مقابله ای و ارتباطی بر کیفیت زندگی، سیل عاطفی و فرسودگی شغلی پزشکان» انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که با گذشت زمان و افزایش مهارت های ارتباطی از طریق آموزش، سطح هیجان و مقابله نامناسب پزشکان در زندگی کاهش یافته و به همین سبب فرسودگی شغلی ناشی از خستگی عاطفی و خطاهای پزشکی نیز کاهش می یابد. همچنین توصیه شده که آموزش این مهارت های ارتباطی باید به منظور خودآگاهی بیش تر، کاهش استرس، مراقبت از خود و دیگران و بهبود سازگاری در زندگی و شغل صورت گیرد (پنبرتی و همکاران، ۲۰۱۸).

1Identifying Dimensions of Communication Literacy: Thematic Analysis Approach

2Jornal of Health Literacy

3Penberthy

- بولکان^۱ (۲۰۱۵) پژوهشی با عنوان «تأثیر برنامه آموزش روان‌شناختی مهارت‌های زندگی بر زنان مطلقه در حمایت و تجزیه و تحلیل داخلی این اثر بر اساس انواع ازدواج و ویژگی‌های مختلف جمعیتی»^۲ منتشر کرد، نهاد خانواده را دائماً از لحاظ ساختاری و عملکردی در حال تغییر دانست و نتایج پژوهش نشان داد که پس از آموزش مهارت‌ها به زنان مطلقه، مقیاس فرعی حمایت داخلی به میزان قابل توجهی در ذهن آن‌ها افزایش یافته که با واقعی‌سازی و کارگردانی موثر نیازها در میان زنان مطلقه همراه بود و توصیه شده که آموزش و مشاوره روان‌شناختی و مهارتی به زوجین و زنان مطلقه در دستور کار متخصصان قرار گیرد (بولکان، ۲۰۱۵).

- اسره^۳ و همکاران (۲۰۱۴) پژوهشی با عنوان «موانع و راه‌حل‌های پیشنهادی برای برقراری ارتباط موثر در ازدواج (همان‌طور که توسط بزرگسالان متأهل در ایالات کوکی نیجریه بیان شده است)»^۴ انجام دادند. نتایج به دست آمده از بررسی داده‌ها نشان داد که هدف ازدواج، تبادل نظر و احساسات بوده و برقراری این مهم نیازمند صداقت و بیان صمیمانه احساسات است و بیش‌ترین مانع برای برقراری تعامل کامل بین زوجین، عدم درک متقابل به دلیل نبود ارتباط موثر میان زوجین است که همین امر نیز باعث عدم سازگاری بین زوجین می‌شود (اسره و همکاران، ۲۰۱۴).

بررسی مجموع پژوهش‌ها از جمله شانزده پژوهش مندرج در بخش پیشینه پژوهش (انجام شده در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ و ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۴ میلادی) نشان داد که آموزش، مهارت‌آموزی و توانمندسازی جوانان قبل از ازدواج و زوجین بعد از ازدواج بسیار مهم بوده و سهم به‌سزایی در سازگاری زوجین دارد، اما اکثر یافته‌های پژوهش‌گران به ارائه پیشنهادها مرتبط با سازگاری پرداخته و به نوعی جایگاه الگوی جامع سواد ارتباطی با محوریت سیاست‌های کلی نظام که بالاترین جایگاه بعد از قانون اساسی دارند و مافوق قوانین عادی نیز هستند- مغفول مانده که این پژوهش درصدد رفع این نقیصه از طریق ارائه راهکارهای مرتبط از طریق رویکردهای فرهنگی و انواع سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران است، بنابراین به هر میزان سهم بخش‌های مرتبط با سیاست‌های کلی نظام در مجموع نظرات ارائه شده توسط صاحب‌نظران پررنگ‌تر شود، نوآوری‌های جدیدی در انجام پژوهش‌ها در این حوزه رقم خورده و نتایج این پژوهش به رفع نقیصه‌های سایر پژوهش‌های موجود نیز کمک می‌کند.

^۱. Bolkan

^۲. The Effects of Life Skills Psycho-education Programme on Divorced Women's Level of Inner Directed Support and Analysis of this Effect Based on Types of Marriage and Various Demographic Features

^۳. M.O. Esere

^۴. Obstacles and Suggested Solutions to Effective Communication in Marriage as Expressed by Married Adults in Kogi State, Nigeria

ابزار و روش

پژوهش‌های مختلفی با هدف سنجش عوامل سازگاری زوجین انجام شده است، اما ارائه رویکرد و الگوی جدید و بهره‌گیری از الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین و رویکرد فرهنگی تحقق آن، باعث شده ابعاد و عوامل موثر بر ارائه الگو با رویکرد فرهنگی در جامعه مشخص نبوده و بنابراین این پژوهش با استفاده از روش تحقیق کیفی، نظریه زمینه‌ای (گراندد تئوری) انجام شده است. تحقیق حاضر در گروه تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد، زیرا از طریق طراحی و ارائه الگوی سواد ارتباطی به دنبال سازگاری بیش‌تر زوجین و کاهش روند طلاق در جامعه است. این پژوهش جزء تحقیقات اکتشافی قرار می‌گیرد و استراتژی آن نیز از نوع مصاحبه میدانی می‌باشد. در راستای کارسازی و اجرای فرایند پژوهش، در ابتدا پیش مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی پژوهش‌های قبلی مرتبط با موضوع مورد مطالعه نیاز بود که به همین منظور ضمن مطالعه کتابخانه‌ای در مرحله ابتدایی، از میان مجموع پژوهش‌های در دسترس طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰ همزمان با تدوین پروپوزال لیست بیش از یکصد پژوهش انجام شده قبلی (در قالب پایان‌نامه و مقاله) استخراج شد. لازم به ذکر می‌باشد که با توجه به شیوع پاندمی کرونا در زمان انجام پژوهش و به‌منظور رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی و ایمنی پیشگیری از شیوع کرونا، بخشی از مصاحبه‌های پژوهش (با رعایت کامل استانداردهای مصاحبه حضوری و مساعدت ویژه استاد راهنما) به‌صورت غیرحضوری، تلفنی و یا الکترونیک انجام شد؛ مشارکت‌کنندگان در تحقیق حاضر شامل اساتید، صاحب‌نظران، متخصصان و کارشناسان در حوزه‌های مختلف اعم از: ارتباطات اجتماعی، رسانه، جامعه‌شناسی، مشاوره، فرهنگ، خانواده، آموزش، تبلیغات، سلامت و سایر عرصه‌های مرتبط با موضوع می‌باشند (جدول-۱).

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان
(محقق ساخته بر اساس پیش‌فرض و یافته‌های پژوهش)

موضوع	ویژگی	تعداد	جمع کل
جنسیت	مرد	۶	۳۵
	زن	۲۹	
تحصیلات	لیسانس	۱	۳۵
	فوق لیسانس	۱۵	
	دکتری	۱۹	

در مجموع ۳۵ نفر از این عزیزان در مصاحبه تخصصی و پاسخ دقیق به سؤالات پژوهش مشارکت داشتند که این افراد در حوزه‌های مختلف مرتبط با موضوع پژوهش به‌عنوان صاحب‌نظر، متخصص یا دارای تجارب ارزنده مطرح هستند. حداقل تعداد سؤالات مطرح‌شده برای هر یک از مصاحبه‌شوندگان ۵ سؤال بود که با احتساب ۳۵ نفر مصاحبه‌شونده، در مجموع ۱۷۵ سؤال برای مصاحبه‌شوندگان مطرح شد، اما با توجه به

اصل آزادی بیان و عقیده و عدم الزام مصاحبه‌شوندگان به پاسخ‌گویی کامل به تمام سؤالات، در پاره‌ای از موارد بعضی از مصاحبه‌شوندگان پاسخ‌گویی به بعضی از سؤالات مرتبط با تخصص خود را در اولویت قرار داده و از پاسخ‌گویی به بعضی از سؤالات امتناع ورزیدند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، نظری است. به اعتقاد استراوس و کوربین (۱۹۹۸)، نظریه برخاسته از داده از نمونه‌گیری نظری برای حداکثر کردن فرصت‌های مقایسه رویدادها، وقایع یا اتفاقات استفاده می‌کند تا از این طریق به تعیین نحوه تغییر یک مقوله بر اساس ویژگی‌ها و ابعاد آن دست یابد. نمونه‌گیری نظری تا زمانی که مقوله‌ها به اشباع نظری برسند، ادامه پیدا می‌کند؛ منظور از اشباع نظری این است که انجام مصاحبه جدید، هیچ داده‌ای را به مقولات قبلی اضافه [نکرده] یا روابط میان آن‌ها را دستخوش تغییر نکند. در پژوهش حاضر محقق تا پایان مصاحبه ۳۲ به اشباع نظری رسید، اما برای اطمینان مصاحبه‌ها تا نفر ۳۵ ادامه یافت، اما کدهای جدیدی از مصاحبه‌های جدید استحصال نشد.

در پژوهش حاضر ابزار گردآوری اطلاعات، از نوع مصاحبه نیمه‌ساختاریافته می‌باشد که به مصاحبه نیمه-سازمان‌یافته یا غیر سازمان یافته نیز معروف است. به عبارت دیگر مصاحبه ژرف یا عمیق محقق و شرکت-کنندگان درباره پدیده مورد بررسی است. مصاحبه‌ها طی هماهنگی قبلی با افراد منتخب در محل مورد نظر آن‌ها و یا در فضای مجازی به مدت میانگین ۲۰ تا ۵۰ دقیقه انجام شد که به‌منظور دقت بیش‌تر صوت و متن بعضی از مصاحبه‌ها نیز با همکاری، اجازه و رضایت مصاحبه‌شونده ضبط شد. پس از پیاده‌سازی کامل مصاحبه‌ها و استخراج جملات کلیدی، در مواردی که نیاز به بهره‌گیری از توضیحات بیش‌تر مصاحبه‌شونده بود، برای دفعات متوالی به شخص مراجعه شد و نظرات جدید متناسب با حساسیت موضوع احصاء شد که در مورد مصاحبه‌ها در بستر فضای مجازی (با توجه به محدودیت‌های پیشگیری از شیوع پاندمی کرونا)، این مراجعات از طریق پیام‌رسان واتس‌آپ یا پست الکترونیک انجام شد. کلیه مصاحبه‌ها به‌صورت حرفه‌ای و در فضایی آزاد، دوستانه و کارشناسی فارغ از هر گونه اجبار انجام گرفت که بررسی‌هایی نهایی نیز بیانگر عدم وجود هر گونه شواهد مبنی بر گریز مصاحبه‌شوندگان از ارائه پاسخ‌های صحیح می‌باشد.

در ادامه بر اساس نتایج مصاحبه‌های انجام شده عبارات معنادار در قالب کدهای باز استخراج شد و سپس نسبت به کدگذاری مفهومی اقدام گردید. پس از آن کدگذاری گزینشی (انتخابی) صورت گرفت و از جمع-بندی و همسوسازی کدهای گزینشی طرح الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (رویکرد فرهنگی) ترسیم شد. در ادامه با دسته‌بندی جملات مشترک و هم مفهوم، در مرحله کدگذاری باز ۱۰۴۳ مفهوم، در مرحله کدگذاری محوری ۵۲۸ مقوله و در مرحله کدگذاری گزینشی ۷۱ مقوله استخراج شد و مورد نظر قرار گرفت. سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی تحلیل داده‌ها در روش گراند تئوری توسط استراوس و کوربین (۱۹۹۸-۱۹۹۰) تکامل و ارتقاء یافته‌اند. نظریه برخاسته از

داده‌ها رویه‌هایی را برای طبقه‌بندی فراهم می‌کند؛ کدگذاری باز طبقات را به یکدیگر مرتبط می‌کند، (کدگذاری محوری) و داستانی را شکل می‌دهد که طبقات را به یکدیگر مرتبط می‌سازد (کدگذاری گزینشی) و در پایان مجموعه‌ای از استدلالات تئوریک و گزاره‌ها ادامه می‌دهد (استراوس ای، کوربین جی، ۲۰۱۵).

یافته‌ها

مدل پارادایمی تحقیق نشان‌دهنده جریان فرایندها و فعالیت‌هایی است که در بستر مطالعه اتفاق افتاده است. این مدل یکی از ارکان اصلی روش گراند تئوری (نظریه داده بنیاد) است که در روش استراوس و کوربین مورد استفاده قرار می‌گیرد. این مدل، از پنج قسمت شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، استراتژی‌ها و پیامدها تشکیل شده است. در مرکز مدل نیز پدیده مرکزی قرار می‌گیرد که فعالیت‌ها حول آن شکل می‌گیرد. جریان فرایندها و فعالیت‌هایی که در بستر این تحقیق اتفاق افتاده است، نشان می‌دهد. طراحی مدل پارادایمی یکی از مهم‌ترین استراتژی‌های روش تحقیق کیفی به ویژه نظریه‌پردازی داده بنیاد است. مدل پارادایمی نمایانگر نتیجه نهایی تحلیلی کیفی به روش داده بنیاد است. سؤال اول توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه‌شوندگان درباره شرایط علی تأثیرگذار بر ایجاد سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۲۵ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص شرایط علی توسط مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. اهم عناوین مرتبط با «عوامل علی»، «عوامل مداخله‌گر»، «شرایط زمینه‌ای»، «استراتژی‌ها و راهبردها» و در نهایت «نتایج و پیامدها»ی ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین شناسایی شد که در شکل (۱) به آن‌ها اشاره شده است.

بر اساس نتایج حاصل از بررسی، تحلیل و تفسیر نظرات مصاحبه‌شوندگان در مورد سؤال اول مصاحبه، اهم «شرایط علی» تأثیرگذار برای تغییر باورها، ارزش‌ها و رفتارها از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) شامل: تصورات قالبی، افکار سنتی و تجربیات خانوادگی، الگوپذیری ناصحیح، استقلال و مالکیت فردی، پابندی به اعتقادات و معنویت، اطلاعات و معلومات بیش‌تر،

فرزندآوری، فرزندپروری و نیاز به بقا، تفاهمات اولیه، مهارت های فردی و اجتماعی، ویژگی های فردی و شخصیتی، عشق، علاقه مندی، احساس تعلق و تعلق خاطر، پارازیت ها و موانع ارتباطی و ظرفیت های تسهیل گر می باشد که با مطالعه های نظری (۱۳۹۱)، نمازی فرد (۱۳۹۸)، فرمان بردار (۱۳۹۶)، اولسون و همکاران (۱۳۹۷)، گاربر (۱۳۹۸)، محمودی و همکاران (۱۳۹۵)، اکبری و قوامی راد (۱۳۹۴)، خطیب (۱۳۹۸) و دمازی و اکرمی (۱۴۰۰) همسو می باشد. سؤال دوم توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه شوندگان درباره «شرایط مداخله گر» تأثیرگذار بر ایجاد سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۲۱ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص شرایط مداخله گر توسط مصاحبه شوندگان ارائه شد. اهم «شرایط مداخله گر» برای تغییر باورها، ارزش ها و رفتارها از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) عبارتند از: جایگاه خانواده، والدین و اطرافیان، ساختارها و جامعه مداخله گر، وضعیت و ویژگی های زوجین، ساختارهای تقابلی و تهاجمی، پتانسیل های تعاملی، رسانه و الگوسازی، فرهنگ اکتسابی و سطح و کیفیت زندگی زوجین. این عوامل با مطالعات عظیمی (۱۳۹۹)، منیام و جونیور^۱ (۲۰۱۴)، خطیب (۱۳۹۸)، زارعی (۱۳۹۵)، لاچکار (۱۳۹۳) و حبیب پور و غفاری (۱۳۹۰) همسو می باشد. سؤال سوم توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه شوندگان درباره «شرایط زمینه ای» ایجاد سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۲۰ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص «شرایط زمینه ای» توسط مصاحبه شوندگان ارائه شد. بر اساس نتایج حاصل از بررسی، تحلیل و تفسیر نظرات مصاحبه شوندگان، اهم «شرایط زمینه ای» تغییر باورها، ارزش ها و رفتارها برای ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) شامل: آفت های تعاملی و ارتباطی، پیشران های تعاملی، وضعیت، شرایط و مسائل فرهنگی، آموزش و یادگیری و عوامل و ساختارها، جایگاه خانواده، ارزش ها و مقاومت ارزشی، وضعیت، شرایط و مسائل اجتماعی و مدنی، وضعیت، شرایط و مسائل مادی و اقتصادی، وضعیت، شرایط و مسائل معنوی و مذهبی، وضعیت، شرایط و مسائل فردی و بین فردی، جامعه، وضعیت، شرایط و مسائل سیاسی می باشند. این نتایج با مطالعات زارعی (۱۳۹۵)، لاچکار (۱۳۹۳)، انجمن جامعه شناسی ایران و شورای اجتماعی کشور (۱۳۹۳)، عیوضی (۱۴۰۰)، فرمان بردار (۱۳۹۶)، اولسون و همکاران (۱۳۹۷) همسو می باشد. سؤال چهارم توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه شوندگان درباره «استراتژی ها و راهبردها» تأثیرگذار بر ایجاد سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۲۰ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص استراتژی ها توسط مصاحبه شوندگان ارائه شد. بر اساس نتایج حاصل از بررسی، تحلیل و تفسیر نظرات، اهم «استراتژی ها و راهبردها» ی موثر برای تغییر باورها، ارزش ها

^۱. Manyam & Junior

و رفتارها از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) شامل این موارد می‌باشد: ابزارهای سازگاری، آموزش کامل، جامع و تخصصی و دانش‌افزایی، آگاهی‌بخشی، جایگاه آزادی و فضای آزاد، تأثیر فضای مجازی، رصد، پایش و بررسی میدانی وضعیت فعلی و آتی و تحلیل نتایج، مهارت‌افزایی، ابزارهای ارتباطی و تعاملی، توانمند سازی، رسانه‌ها، ساختارها و سواد ارتباطی، جایگاه متخصصان، مراجع، خبرگان، والدین، الگوهای فکری، روان‌شناسان و مشاوران، بسترسازی و متناسب‌سازی ساختارها، محیط و اجتماع، طرح‌ها، طرح‌واره‌ها و استراتژی‌ها، تقویت فرهنگ، ریشه‌ها و ساخت‌های فرهنگی. این عوامل با پژوهش‌های زارعی (۱۳۹۵)، عزیزی و همکاران (۱۳۹۵)، فرمانبردار (۱۳۹۶)، مهربان و شاه قاسمی (۱۴۰۰)، شن^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، شیوندی و همکاران (۱۳۹۵)، خطیب (۱۳۹۸)، پابلو^۲ (۲۰۱۶) و نمازی‌فرد (۱۳۹۸) همسو می‌باشد. سؤال پنجم توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه‌شوندگان درباره «نتایج و پیامدها»ی ایجاد سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۱۷ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص نتایج و پیامدها توسط مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. بر اساس نتایج حاصل از بررسی، تحلیل و تفسیر نظرات مصاحبه‌شوندگان در پاسخ به پنجمین سؤال مصاحبه، اهم «نتایج و پیامدها»ی موثر برای تغییر باورها، ارزش‌ها و رفتارها از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) عبارتند از: پیشرفت، رشد، کمال و بالندگی، تفاهم و تعامل بیش‌تر، بهبود ارتباط سالم و مهارت‌های ارتباطی، کاهش مشکلات، مسائل و آسیب‌ها، سلامت و سعادت فرد، خانواده و جامعه، افزایش جمعیت و ارتقاء آرامش و امنیت، آشنایی با الگوی مناسب و تصمیم‌گیری مناسب و بهره‌گیری از روش‌های صحیح، ارتقاء کیفیت زناشویی و استحکام زندگی و خانواده، رهایی از تنهایی و مجرد جسمی و روحی، رابطه خودآگاه و ناخودآگاه، عدم اشاعه سواد ارتباطی، احساس رضایت و لذت از زندگی، افزایش صلح، سازگاری و سازش‌پذیری، شناخت متقابل زوجین و راهنمایی به طرف مقابل، همدلی و همدردی و تعاملات مدنی، شغلی و تحصیلی، درک تفاوت‌ها، پذیرش منطقی سلائق و فهم متقابل، خوش‌بینی و نگاه مثبت و نیل به خودسازی، شناسایی روش مواجهه با چالش‌ها و تعدیل خواسته‌ها، تغییر نگرش و رفتارهای فردی، نهادی و اجتماعی. این عوامل نیز با مطالعات زارعی (۱۳۹۵)، فرمانبردار (۱۳۹۶)، فتحی و همکاران (۱۳۹۴)، سپهری و سالاری (۱۳۹۷)، مهربان و شاه‌قاسمی (۱۴۰۰)، پاتر (۱۳۹۹)، خطیب (۱۳۹۸)، شیوندی و همکاران (۱۳۹۵)، خطیب (۱۳۹۸)، خانزاده و همکاران (۱۴۰۰) و اولسون و همکاران (۱۳۹۷) همسو می‌باشد.

^۱ . Shen

^۲ . Pablo. J

بحث و نتیجه گیری

بررسی و تحلیل اجمالی سوابق پژوهش های قبلی مرتبط با موضوع این مقاله نشان می دهد، اولاً پژوهش خاصی در حوزه اهداف مرتبط با تحکیم خانواده، سازگاری زوجین و کاهش طلاق در انواع سیاست های کلی نظام و قوانین مرتبط انجام نشده و دوم این که در مورد سیاست های کلی نظام و قوانین بالادستی مرتبط با سواد ارتباطی نیز پژوهش خاصی صورت نگرفته است؛ از سوی دیگر نیز راهکار مقاله در خصوص ترسیم و احصاء راهبردهای تحقق سیاست های کلی نظام به منظور سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی نیز بر ادعای منحصر به فرد بودن مقاله و نتایج آن تأکید دارد.

از جمله آثار تعیین جایگاه سیاست های کلی نظام در سلسله مراتب هنجارها و قرار گرفتن این سیاست ها در جایگاه مافوق قوانین و مقررات، لزوم تبعیت قوانین و مقررات از چارچوب هایی است که در سیاست های کلی نظام مشخص می شود؛ با تکیه بر این مفهوم و تعریف تنظیم سیاست های کلی به عنوان مهم ترین وظیفه رهبری در نظام جمهوری اسلامی ایران (کمسیون مشترک دفتر مقام معظم رهبری و دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۹۸، ۹-۸). به نظر می رسد یکی از راهکارهای تحقق انواع سیاست های کلی نظام در حوزه تحکیم خانواده و جمعیت پایدار، ارائه الگوی مناسب سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین برای اجرایی سازی توسط دستگاه ها و پیاده سازی در سطوح مختلف جامعه است.

از دیدگاه ارائه راهکارهای پیشنهادی و پیشگیرانه مقاله برای کمک به چالش های حوزه حقوقی و قضایی کشور نیز می توان تشریح کرد: مقصود از حقوق، دانشی است که به تحلیل قواعد حقوقی و سیر تحول آن ها می پردازد و حقوق از مهم ترین شاخه های علوم اجتماعی که به مطالعه قواعد حاکم بر روابط میان اشخاص (حقیقی و حقوقی) در عرصه جامعه می پردازد (سایت ویکی فقه). همچنین به اعتقاد جعفری لنگرودی (۱۳۸۱) حقوق به معنای مجموعه مقررات حاکم بر روابط اجتماعی است و به تعبیری دیگر، مجموعه بایدها و نبایدهایی که اعضای یک جامعه ملزم به رعایت آن ها می باشند و دولت ضمانت اجرای آن ها را برعهده دارد (لنگرودی، ۱۳۸۱، ۱۳-۱۲) نکته این جاست که زوجین به عنوان اجزاء مهم خانواده و به تبع آن، رکن جامعه آرمانی محسوب می شوند و در صورت عدم آشنایی آن ها با مهارت ها و الگوی سواد ارتباطی، نه تنها روابط میان فردی، بلکه روابط اجتماعی نیز خدشه دار شده و به ناچار باید از حوزه نفوذ مقررات و قواعد حقوقی حاکم بر روابط اجتماعی بهره گیری کرد که هزینه های زیادی را به زوجین، خانواده و جامعه تحمیل می کند؛ لذا پیشنهاد می شود در راستای تحقق رویکرد تقدم پیشگیری بر درمان در حوزه های قضایی و حقوقی، با ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین، زمینه های ناسازگاری میان آن ها را به حداقل رسانده و شاهد کاهش پرونده های قضایی در این خصوص باشیم؛ همچنین پوررفسنجانی مقدم و محمدیان (۱۳۹۴) مدعی هستند استحکام و قوام هر خانواده ای در درجه اول منوط به وجود حسن خلق و معاشرت نیکو در روابط بین زوجین است (پوررفسنجانی مقدم و محمدیان، ۱۳۹۴، ۱۰۸-۹۵) و حسن

معاشرت یکی از حقوق و وظایف متقابل و مشترک زوجین حسن معاشرت نسبت به یکدیگر است و در زندگی زناشویی یکی از دستورات اخلاقی که بسیار مورد تأکید قرآن و پیشوایان دین می‌باشد -تا جایی که این دستور اخلاقی جنبه حقوقی و تکلیفی پیدا کرده- همین مسئله حسن معاشرت و خوش رفتاری با یکدیگر است. اهمیت و نقش حیاتی حسن معاشرت در زندگی تا آن جاست که در ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی آمده «زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند.» (سایت پایگاه تخصصی قرآن کریم) بر این اساس می‌توان از طریق ارائه الگوی مطلوب سواد ارتباطی به زوجین شاهد تغییر گرایش، نگرش، باور و رفتارهای آنها در جهت حسن معاشرت و خوش رفتاری باشیم که زمینه تحقق ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی نیز فراهم می‌شود.

هر رابطه‌ای شامل تأثیرگذاری و تأثیرپذیری‌های متقابل است و هر ارتباط، عبارت از رشته‌ای از تأثیرگذاری‌ها و تأثیرپذیری‌ها است. هر تأثیرگذاری، فرصتی برای ایجاد یک ارتباط فراهم می‌کند. ما می‌توانیم در هر لحظه سمت و سوی ارتباط خود با دیگران را تغییر دهیم. روابط ما با دیگران زمینه‌ای برای یادگیری است، یادگیری آن نوع سواد ارتباطی که زندگی ما و دیگران را بهبود خواهد بخشید؛ از سوی دیگر، یادگیری مهارت‌های ارتباطی یکی از مهم‌ترین یادگیری‌ها در بین تمام موارد لازم برای زندگی است. نتایج حاصل از بررسی مجموع نظریه‌ها و دیدگاه‌های مطرح شده در این پژوهش بیانگر این حقیقت است که اولین عامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر در فرایند ارتباط و سازگاری و ناسازگاری ناشی از آن خود فرد و ویژگی‌های شخصیتی او است که بر مبنای عوامل ارثی و یا الگوبرداری از خانواده قبلی و محل کودکی و رشد افراد ایجاد می‌شود. در ادامه، انواع کنش مقابل مخاطبان در قبال کنش فرد با نزدیکان، خانواده، دوستان و جامعه است که شخصیت سازگار یا ناسازگار فرد را در آینه تعامل با دیگران می‌سازد. حال این شخصیت خودساخته یا دگر ساخته است که برای پاسخ‌گویی به خواسته‌های مختلف خود و دیگران با زمینه‌های مختلف اجتماعی، اعتقادی، مذهبی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ... از طریق الگوهای مورد نظر و متعدد ارتباطی در محیطی سرشار از عوامل مداخله‌گر (اعم از دوستان، خانواده، رسانه‌ها و ...) اقدام به برقراری ارتباط نموده و بر مبنای همین نیازها، اقدام به انتخاب همسر نموده که نتیجه این انتخاب درست، تشکیل خانواده و نتیجه انتخاب نادرست، طلاق بعد از ازدواج است. در فرهنگ ایرانی خانواده رسمی متشکل از زوج و زوجه و فرزندان آنهاست که زمینه‌ساز استحکام این خانواده، وجود سازگاری از طریق ایجاد و ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری بین زوجین می‌باشد که دستیابی به این الگو با رویکرد فرهنگی امکان‌پذیر است. آنچه مسلم است انواع و اقسام روش‌های دستیابی به این سازگاری توافقی و مورد تفاهم طرفین با محوریت آموزش عمومی و اختصاصی مستمر پیش، حین و بعد از ازدواج و برگزاری طرح‌های مطلوب خانواده درمانی امکان‌پذیر بوده و نظام حکمرانی و راهبری جامعه اسلامی-

ایرانی نیز باید با اتکا به همین الگوها، ضمن استناد به سیاست های کلی نظام در حوزه خانواده، جمعیت و ... در راستای تحقق این هدف والا زمینه سازی کند تا علاوه بر تحکیم و بقای خانواده و به تبع آن استحکام و تعالی جامعه، تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت و سالمندی آن و بروز آسیب های اجتماعی منتج از طلاق، از طریق ساختار مطلوب خانواده مولد تا حد زیادی خنثی شود؛ برای نیل به این اهداف باید ضمن توجه به عوامل علی و مداخله گر، شرایط و زمینه های موجود در جامعه بررسی شده و نسبت به ارائه استراتژی ها و راهبردهای مناسب برای الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) اقدام کرد؛ همچنین به صورت دائم ضمن احصاء و شناسایی نتایج آموزش، اجرا و پیاده سازی این الگوی مطلوب، نسبت به به روزرسانی و ارتقاء چرخه الگوی مناسب سواد ارتباطی استمرار ورزید.

پیشنهادهای کاربردی

- ✓ «سواد ارتباطی» یکی از مفاهیم تازه ورود به فرهنگ ارتباطات در ایران است و تعاریف خاصی از ابعاد مختلف آن در دسترس نیست، لذا انجام مطالعات پیشرفته و بهره گیری از نظرات کارشناسان و اساتید مجرب برای تعریف ابعاد و گونه های مختلف سواد ارتباطی ضروری است.
- ✓ رسانه ها به عنوان بستر قدرت نمایی فضای مجازی و شبکه های اجتماعی نقش قابل ملاحظه ای در تغییر ساختار و جایگاه ارتباطی زوجین دارند که باید در مطالعات آتی برای این حوزه جایگاه ویژه در نظر گرفت.
- ✓ فرهنگ غنی خانواده های اصیل ایرانی سرشار از راهکارهای متعدد و متنوع برای بهبود ارتباطات، میان زوجین و کاهش روند طلاق در کشور است که پیشنهاد می گردد پژوهش هایی با تمرکز بر راهکارهای احیاء و بهره گیری از این گنجینه عظیم برای سازگاری بیش تر زوجین انجام شود.
- ✓ عوامل جدید تأثیرگذار بر سازگاری زوجین بسیار متنوع و فراگیر هستند؛ لذا انجام مطالعات ویژه در خصوص احصاء و شناخت این عوامل ضروری به نظر می رسد.
- ✓ بهره گیری از رویکردها و استراتژی های قوانین و سیاست های کلی نظام که به منظور سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی (با رویکرد فرهنگی) تنظیم، طراحی و ارائه می شود، نقش زیادی در کاهش نگاه یک سو به سازوکارهای صرف حقوقی به چالش های خانوادگی و همچنین کاهش دعاوی حقوقی در مراجع قضایی برای رفع مشکلات ناشی از ناسازگاری زوجین (اعم از: طلاق و انواع آسیب های اجتماعی) بر عهده دارد؛ لذا توصیه می شود قبل از پذیرش دعاوی و تشکیل پرونده های متعدد حقوقی و قضایی در خصوص ناسازگاری و طلاق زوجین، از ظرفیت های قانونی سیاست های کلی نظام برای بهره گیری از الگوی سواد ارتباطی (با رویکرد فرهنگی) در مجامع خانواده محور، دفاتر مشاوره و شوراهای حل اختلاف زوجین استفاده شود.

سپاس‌گزاری

دسترسی به نتایج متقن و قابل تأمل در پژوهش‌های اولیه این مقاله، نیازمند حمایت اساتید بزرگوار (جناب آقای دکتر حمید دوازده امامی و سرکار خانم دکتر فائزه تقی‌پور) و همچنین مشارکت بی‌دریغ مصاحبه‌شوندگان در دوران سخت پاندمی کرونا بود که بدین‌وسیله از مساعدت‌های به عمل آمده کمال تشکر را داشته و برای ایشان آرزوی توفیق روزافزون می‌نماییم.

تعارض منافع

«نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی ندارند.»

References

- Acevedo, B. P., Aron, A., Fisher, H. E., & Brown, L. L. (2012). "Neural correlates of marital satisfaction and well-being: Reward, empathy, and affect. *Clinical Neuropsychiatry*". 9, 20-31.
- Adel Parvar, A.H, Mazaheri, M.A, Sadeghi, M.S, Adel Paror, A and Khodabakhsh, S. (2012) "Emotional processing style of couples and the level of marital satisfaction". *Family Research Quarterly*.9 (35): 279-298. (In Persian)
- Bakhtiari, A, Hosseini, S.A. Arefi, M and Afsharinia, K. (2018), "A causal model of extramarital relationships based on attachment styles and primary maladaptive schemas: the mediating role of marital intimacy and style Eshqvarzi's", *scientific-research quarterly of health education and health promotion in Iran*, 2 (7), 34-50 (In Persian)
- Behrens BC, Sanders MR, Halford WK. (1990). "Behavioral Marital Therapy: An Evaluation of Treatment Effects Across High and Low Risk Settings. *Behavior Therapy*"; 21 (4): 422-433.
- Bolkan Asuman. (2015). "The Effects of Life Skills Psycho-education Programme on Divorced Women's Level of Inner Directed Support and Analysis of this Effect Based on Types of Marriage and Various Demographic Features". www.sciencedirect.com. Elsevier. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 205 (2015). 655-663.
- Edalati, A. and Redzuan, M. (2010). "Perception of women towards family values and their marital satisfaction"; *Journal of American Science*, 6 (4): 132-137.
- Esere, M.O.; Yeyeodu, Ake-; Oladun, Comfort (2014). "Obstacles and Suggested Solutions to Effective Communication in Marriage as Expressed by Married Adults in Kogi State", *Nigeria. Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 114 (5), 584-592. doi:10.1016/j.sbspro.2013.12.751.
- Fotuhi, S, Mikaili, N. Atadokht, A and Hajlou, N. (2017), "Comparison of the effectiveness of emotional couple therapy with narrative couple therapy on marital adjustment and happiness of conflicted couples", *University Counseling and Psychotherapy Culture Quarterly Allameh Tabatabai*, number 34. 1 (In Persian)
- Ghadampour, E, Yusufvand, L and Radmehr, P. (2016), "the effectiveness of the relationship enrichment training program on the perception of self-sacrificing behaviors and the enthusiasm and resilience of ambiguity in

- female students*”, Family Counseling and Psychotherapy Quarterly. , serial number, pp. 106-125. (In Persian)
- GharibShah, M, Davazdeh Emami, H and Taqipour, F. (2023), "*Couples' compatibility model based on the component of communication literacy (with an emphasis on psychological characteristics)*", 8th International Conference on Interdisciplinary Science Studies Human and Islamic Iran, Iran, Tehran, pp. 1-17. (In Persian)
- GharibShah, M, Davazdeh Emami, H and Taqipour, F. (2023). "*Designing a model of couple therapy based on the component of communication literacy*". 1st International Academic Conference of Humanities. Social Sciences and Law. Kualalumpur Malaysia. (November 20.2023). 1-13
- GharibShah, M, Davazdeh Emami, H and Taqipour, F. (2024), "*Presenting the compatibility model of couples based on the component of communication literacy(with emphasis on contextual features)*", Journal of New Findingsin Health and Educational Sciences (IJHES), 2(2): 25-40, 2024
- Ghasemi, H, Rasakh, N and Izadparast, L. (2019), "*Communication Literacy*", Tehran, Andishe Ara Publications, first edition, p. 8. (In Persian)
- Ghasemi, H. & Rasekh, N. (2020). "*Identifying Dimensions of Communication Literacy: Thematic Analysis Approach*". Journal of Health Literacy, 4, Issue 4, 1-12.
- Hamamci, Z. (2015). "*Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjustment*". Social Behavior and Personality:an international journal, 33 (4), 313-328.
- Hasani Pouya, F. (2016), "*Effectiveness of teaching communication skills using TA method on women's irrational beliefs*", Journal of Psychological Studies and Educational Sciences of Iran's Modern Education Development Center, No. 3/1, Vol. Third. 1 (In Persian)
- <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=50920/1401/06/21>. 1 (2022) (In Persian)
- <http://fa.the-koran.org> (2022). 1 (In Persian)
- <http://fa.wikifeqh.ir>. 1 (2022) (In Persian)
- <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/133615/1401/07/25>. 1 (2022) (In Persian)
- <https://www.shora-gc.ir> (2023). 1 (In Persian)
- Institute of Strategic Research of the Expediency Analysis Forum, (2020), "*analysis and evaluation of the general policies of the system*", Tehran,

- Expediency Analysis Forum Publications, first edition, pp. 127-125 (In Persian)
- Iyiani, C., & Ngwu, C. (2012). "*Societal Perception of Communication Strategies among Married Couples in Nsukka*", South-Eastern, Nigeria. *Sociology Mind*, 2 (4), 401-406.
- Jafari Langroudi, M.J. (2002), "*General introduction to the science of law*", 9th edition, Ganj Danesh Publications, pp. 12-13. (In Persian)
- Jamali, A, Afrooz, GH. Lavasani, GH. Zaharakar, M and K. (2013), "*Effectiveness of Marital Relationship Enrichment Training Program on Women's Affectionate (Romantic) Dependence*", *Family Studies Quarterly*, No. 10, pp. 529-547 (In Persian)
- Javidi N, Soleimani A, Ahmadi Kh, Samadzadeh M. (2014). "*The effectiveness of emotionally focused couples therapy (EFT) to improve communication patterns in couples*". *J Res Behave Sci*; 11 (5): 402- 410 (In Persian)
- Kendrick, H. M., & Drentea, P. (2016). "*Marital Adjustment. The Wiley Blackwell Encyclopedia of Family Studies*". 12-46
- Lavner, J. A. Karney, B. R. & Bradbury, T. N. (2016). "*Does couples' communication predict marital satisfaction, or does marital satisfaction predict communication? Journal of Marriage and Family*", 78 (3), 680-694.
- Madathil, J. & Benshoff, J. M. (2008). "*Importance of marital characteristics and marital satisfaction: A comparison of Asian Indians in arranged marriages and Americans in marriages of choice*". *The Family Journal*, 16 (3), 222-230.
- Manyam, S. B. & Junior, V. Y. (2014). "*Marital adjustment trend in Asian Indian families*". *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 13 (2), 114-132.
- Mehran, Q. Kalanter Hormzi, A. and Farahbakhsh, K. (2014). "*Comparison of education based on cognitive theory and solution-oriented on the reduction of urbanization in the country: a national study*". *Paish*, 15 (3):239-233 (In Persian)
- Mohammadi, Amina and Yarahamdi, Mohammadhadi and Hosni, Mehdi, (2021), *The relationship between communication skills and marital compatibility of couples, a case study: couples in Yazd city*, the second conference on law, political science and humanities, <https://civilica.com/doc/1266251> (In Persian)

Montajabian Z, Rezai Dehnavi S. *Study of the Effectiveness of Meta Cognitive Interpersonal Therapy on Improving Dysfunctional Communication Patterns Couples and Increase of Marital Adjustment*. Rooyesh (2021); 10 (8) :135-148

URL: <http://frooyesh.ir/article-1-2770-fa.html> (In Persian)

Myers, J. E. Madathil, J. & Tingle, L. R. (2005). "Marriage satisfaction and wellness in India and the United States: A preliminary comparison of arranged marriages and marriages of choice". *Journal of Counseling & Development*, 83 (2), 183-190.

Nedai, A, (2012), "Investigating the effect of enriching couple communication through emotional self-regulation training on coping strategies and dimensions of couples' communication patterns, master's thesis of the Faculty of Educational Sciences and Psychology", Isfahan University, pp. 2-4. (In Persian)

Olia N. (2010). "Education of enrich married life", the first edition, Tehran, danjeh Pub., 1 [In Persian]

Omidian, Mehdi, Rahimian Bogar, S. Tal-pasand, S. Najafi, M and Kaveh, M. (2017), "Effectiveness of Enrichment Education of Couples Compatibility in Improving Marital Relationships", *Counseling Research Journal*, Volume 17, Number 67. (In Persian)

Omidian M, Rahimian Boogar I, Najafi M, Kaveh M. *The effectiveness of couples coping enhancement training on improving marital relations*. QJCR (2018); 17 (67) :20-40

URL: <http://irancounseling.ir/journal/article-1-747-fa.html> [In Persian]

Parvandi A, Arefi M, Moradi A. *The role of family functioning and couples communication patterns in marital satisfaction*. FPJ (2016); 2 (1) :54-65

URL: <http://fpcej.ir/article-1-118-fa.html> (In Persian)

Penberthy. Jennifer K. Dinesh Chhabra. Dallas M Ducar. Nina Avitabile. Mprgan Lynch. Surbhi Khanna. Yiqin Xu. Nassima Ait-Daoud. John schorling. (2018). "Impact of Coping and Communication Skills Program on Physician Burnout, Quality of Life, and Emotional Flooding". www.e-shaw.org. Oshri. Safety and Health at Work. 9. 381-387.

Perundi, A, Arefi, M and Moradi, A. (2015), "The role of family functioning and couples' communication patterns in predicting marital satisfaction", *biannual journal of pathology, counseling and family enrichment*. 1(In Persian)

- Pourfarahani, M, Moradian, N. Zamani nia, F. Kimiaei, S.A. and Aghamohamedian Shearbaf, H. (2018), "*Effectiveness of Communication Skills Training on Adaptation and Resilience of Young Couples*", Scientific Journal of Women and Culture of Islamic Azad University Ahvaz unit, 11th period, number 40, pp. 95-108. (In Persian)
- Rafsanjani Moghadam, M and Mohammadian, A. (2014), a research on Article 1103 of the Civil Code, "*Duty of spouses to maintain good relations with each other*", Women's Strategic Studies Quarterly, Social Cultural Council of Women and Family, 18th year, number 70, pp. 46- 7. [In Persian]
- Research Center for Strategic Research of Expediency Analysis Council, (2021):125-127 & 133-131 (In Persian)
- Sarlak MA, Kolivand P. (2016). "*The Effect of Spirituality of Employees on management of organizational mental shocks in a hospital*". Journal of Modiriate Farda; 15: 142- 160 (In Persian)
- Scientific, Cultural and Social Commission of the Secretariat of the Expediency Council, (2021), Volume 2: 21& 193-194 (In Persian)
- Shariatzadeh Junidi Golar, Arvand Ginos, Zandi Amin, Keyvan Shima. *The effectiveness of solution-oriented couple therapy on marital satisfaction and compatibility of couples*. Assessment and research in counseling and psychology [Internet]. (2021); 3(2(8)):38-49. Available from: <https://sid.ir/paper/380645/fa> (In Persian)
- Sinha, P., & Mukerjec, N. (1990). "*Marital adjustment space orientation*. *Journal of Social Psychology*". 130, 633-639.
- Step toe, A. Deaton, A. & Stone, A. A. (2015). "*Subjective wellbeing, health, and ageing*. *The Lancet*", 385 (9968), 640-648.
- Strauss A, Corbin J, (2015), "*Basics of Qualitative Research Techniques and Stages of Grounded Theory Production*", Translated by Afshar, Ebrahim, Tehran, Ney Publishing, 5th Edition. 12-46
- Tavousi, M. Haeri Mehrizi, A.A. Hashemi, A. Naghizadeh, F; and Montazeri, A. (2015). "*The state of mental health of the dependent population of addicts' wives*". Quarterly Journal of Applied Psychological Research, 6 (4), 231-241. (In Persian)
- The Joint Commission of the Office of the Supreme Leader and the Secretariat of the Expediency Assessment Council, (2019): 8-9.
- Vasondhera Mk, Basavanthappa BT. (2004). "*Community Health Nursing*". NewDehli: Jaypee Brothers Medical Pub.1.

Strategies for realizing the general policies of the system in the field of couples' compatibility through providing a model of communication literacy¹

Mohammad Gharibshah² Hamid Davazdahemami³ Faezeh Taghipour⁴

Abstract

The stability of the family institution in different historical eras indicates its importance and functionality, and the health and growth of any society depends on the health and growth of the family. On the other hand, family consolidation requires complete compatibility and compatibility of couples, requires a model of communication literacy; Therefore, the purpose of this research is to provide strategies for the realization of the laws and general policies of the system in the field of couple compatibility through the communication literacy model And for this purpose, the qualitative method of foundational data theory was used. To collect data from semi-structured interviews and to facilitate access. Theoretical sampling has been used for the participants. The statistical population of this research included professors, experts and specialists (in various fields such as: social communication, media, sociology, counseling, legal, culture, family and other related fields) who, despite the theoretical saturation of the researcher until the end of the 35nd interview, But new codes were not extracted. "Causal conditions" include: conventional idea... ; "Intervening conditions" include: position of family...; "Contextual conditions" include: interactive..., cultural issues; "Strategies and strategies" include: adaptation tools... and "results and consequences" include: progress...; Therefore, it is recommended to use the legal capacities of the general policies of the system to take advantage of the model of communication literacy in family-oriented assemblies, counseling offices and couples' dispute resolution councils before accepting lawsuits and filing numerous legal and judicial cases related to marital incompatibility and divorce.

Key words: Communication Literacy, Family, Compatibility Of Couples And General Policies Of The System.

¹. This article is extracted from a doctoral dissertation titled "Presenting a Communication Literacy Model for the Compatibility of Couples (with a Cultural Approach)" in the Faculty of Humanities and Law, Islamic Azad University, Isfahan Branch (Khorasgan).

². PhD student, Department of Law, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

³. Assistant Professor, Department of Management, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran (Corresponding Author). h.12emami@khuif.ac.ir

⁴. Associate Professor, Department of Communication Sciences, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.